

ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L4@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Ett starkare skydd för offentliganställda mot våld, hot och trakasserier (SOU 2024:1)

Er beteckning: Ju2024/00057

Länsstyrelsen tillstyrker samtliga författningsförslag i sak, eftersom de innebär en förbättring jämfört med dagens läge.

Länsstyrelsen vill samtidigt uttrycka en oro för att fler och fler åtgärder som i nuläget känns nödvändiga för att stärka skyddet för offentliganställda samtidigt kan riskera att sluta vårt demokratiska samhälle ytterligare. Det är därför bättre med proaktiva åtgärder som kräver ett gemensamt ansvar för alla demokratiska institutioner än reaktiva åtgärder, där vi menar att individpreventionen är ett uttryck för att ett ingripande kommit sent.

Problembilden med våld, hot och trakasserier i arbetslivet är mångfacetterad och behöver enligt utredningens uppfattning belysas i olika sammanhang och ur skilda perspektiv. Länsstyrelsen anser att regeringen behöver gå längre än vad utredningen har gjort med nedanstående, rubricerade delar. Länsstyrelsen vill därför nedan lyfta följande perspektiv.

Det straffrättsliga perspektivet

Länsstyrelsen tillstyrker författningsförslagen i avsnitt 1.2, vilka innebär ett starkare skydd genom att det straffrättsliga skyddet anpassas till dagens problembild.

Samtidigt vill länsstyrelsen uppmärksamma regeringen på att anmälda brott, och i förekommande fall lagförda brott, måste få en större uppmärksamhet bland de rättskipande myndigheterna både vad gäller resurser och kommunikeringen av resultat, så att följderna av ett sådant agerande som våld, hot och trakasserier uppmärksammas och verkligen får ett allmänpreventivt syfte.

Att enbart skärpa lagstiftningen räcker inte som åtgärd, då en sådan åtgärd hanterar konsekvenserna av ett otillåtet agerande reaktivt.

Om inte konsekvenserna för den enskildes agerande beskrivs öppet och ger en tydlig signal om vad som inte är tillåtet, riskerar vi att enbart hantera ett ärende i taget, vilket normalt sett inte är ett processeffektivt sätt att hantera samhällsresurser.

Länsstyrelsens medarbetare utövar en uppgift given av de folkvalda genom demokratiska processer. Ett angrepp på en offentlig anställd är därför ett angrepp på folkstyret. Alla åtgärder som proaktivt förändrar beteendet borde därmed prioriteras och resurssättas i nödvändig omfattning, vilket länsstyrelsen saknar ett resonemang om i utredningen. Utredningen beskriver beräkningar för Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten och domstolarna, men drar slutsatsen att ökningen av ärenden att utreda och antalet brott är hanterbar inom nuvarande ramar och framtida äskade medel. En utvidgning av brotten och en ny brottsrubricering om angrepp mot tjänsteman borde innebära att antalet fall ökar mer än vad utredningen pekar på. Utredningen pekar själv på att otillräckliga resurser och bemanning är frågor av stor betydelse i sammanhanget. Ett utökat skydd för den enskilde är välkommet, men länsstyrelsen anser att de allmänpreventiva effekterna och vinsterna för samhället av att skyddet får tillräckliga resurser är mer samhällsekonomiskt effektivt både för samhället i stort som för individen.

Det arbetsmiljörättsliga perspektivet

Såsom utredningen bedömer så är arbetsgivarens arbetsmiljöansvar en viktig del av det förebyggande arbetet för att motverka att medarbetare utsätts för våld, hot och trakasserier. I samma förebyggande anda borde högre krav ställas på offentliga arbetsgivare så att särskilda planer och rutiner som hanterar våld, hot och trakasserier tas fram.

Arbetsmiljöverkets föreskrifter beskriver visserligen allmänt hur alla arbetsgivare ska motverka dessa arbetsmiljöproblem, men det hade varit viktigt att åtminstone nämna att statens möjligheter att öka skyddet för de anställda även omfattar föreskriftsrätten för de myndigheter som ansvarar för arbetsmiljö- och arbetsgivarfrågor.

Närliggande frågor som jämlikhetsplaner, jämställdhetsplaner och diskrimineringsplaner har hanterats i särskilda författningar, varför det även kan vara lämpligt att kräva liknande lösningar av offentliga arbetsgivare i frågor om skydd för anställda mot våld, hot och

trakasserier. Dessa åtgärder skulle även kunna innefatta tillsyn från ansvariga myndigheter.

Såsom utredningen redovisar på sidan 103 så hamnar våld, hot och trakasserier mot offentliganställda också i ett annat ljus, och utsattheten hos den enskilde måste ses i ett större sammanhang som får konsekvenser på samhällsnivå. Det är inte bara ett arbetsmiljö- och säkerhetsproblem för den enskilde tjänstemannen och för verksamheten, utan ett rättssäkerhets- och demokratiproblem för samhället i dess helhet.

Att kräva en särskild plan för offentliga arbetsgivare, menar länsstyrelsen, visar på ett gemensamt ställningstagande från alla ansvariga inom den offentliga förvaltningen som ger bättre stöd vid den enskilde tjänstemannens tjänsteutövning.

Det finns annars en risk att en nödvändig precisering så som utredningen föreslagit, det vill säga skydd *vid* tjänsteutövning, enbart täcker våld, hot och trakasserier i samband med uppgifter som rör myndighetsutövning. Utredningens förslag är inte heltäckande även om uppdraget varit avgränsat. Det hindrar inte utredningen från att tydligt peka på fortsatta områden som behöver täckas för att ett fullödigt skydd ska kunna uppnås.

På en länsstyrelse exempelvis finns ett mycket stort antal uppgifter som rör så kallade främjandeuppgifter, vilka inte rör en enskild direkt i ett särskilt ärende. Enbart att den anställde representerar myndigheten kan uppfattas som stötande av en enskild eller grupp, vilket i sig triggat ett otillbörligt agerande.

Det finns alltid en avvägning mellan ett ökat skydd å ena sidan och offentlig insyn, kontroll och ansvarutkrävande å den andra.

Ett ökat fokus på den offentliga arbetsgivarens ansvar kan därför bättre balansera de två ytterligheterna mot varandra, så att de straffrättsliga och arbetsmiljörättsliga åtgärderna i stället kompletterar varandra.

Det förvaltningsrättsliga perspektivet

Länsstyrelsen delar utredningens ställningstagande om hur legalitets-, objektivitets- och proportionalitetsprinciperna ska förstås och tillämpas i myndigheternas verksamhet. Det tillförsäkras medborgaren partsinsyn i ärenden om myndighetsutövning och allmänheten. Utredningen har övervägt en minskad exponering av

namn i beslut och andra handlingar som dokumenterar åtgärder som åtgärder till skydd för offentliganställda.

Länsstyrelsen i Södermanlands län har ställt sig bakom Länsstyrelsen i Stockholms läns hemställan till regeringen (skrivelse den 17 april 2023, Stärkt medarbetarskydd) om att namn i dokumentation i verksamheten kan ersättas med tjänstgöringsnummer. Det gäller exempelvis myndighetens medarbetare inom verksamhet som rör handläggning av rovdjurs- och djurskyddsfrågor för vilka det i dag – på grund av den påtagliga risken att utsättas för hot – finns en möjlighet att på tjänstekorten ersätta bl.a. namnuppgift med ett tjänstgöringsnummer.

Förslaget om att utelämna namn i underrättelse om beslut når inte tillräckligt långt för att skydda personalen från hot och trakasserier eftersom namnen ändå finns i beslut.

Länsstyrelsen eftersöker dock ett alternativ till en ordning med tjänstgöringsnummer eller liknande. Det är exempelvis vanligt med en eskalering av beslut till beslutsfattare eller chefer i ärenden som rör principiella frågor eller andra viktiga beslut. Att eskalera även beslut där offentliganställda med fog känner eller blir utsatta för våld, hot eller trakasserier borde med fördel kunna skrivas in i lag eller förordning i syfte att öka skyddet för medarbetaren. Ett sådant tillägg skulle i sak normalisera en redan förekommande företeelse.

Det kan givetvis hävdas att en sådan beslutsordning kan hanteras inom myndighetens arbets- och delegationsordning, men om de starka insyns- och rättssäkerhetsskäl som anförs ska kunna upprätthållas fullt ut i en eskalering på grund av arbetsmiljö- eller säkerhetsskäl, så vore det lämpligt att fastställa ordningen i lag.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Beatrice Ask med avdelningschef Andres Delgado Lopez som föredragande. I den slutliga handläggningen har även länsråd Johanna Sandwall, avdelningscheferna Anna-Karin Lindblad Wieslander, David Hansevi, Erik Hjortsberg och Christopher Lagerqvist samt chefsjurist Christian Finnerman medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift